

ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ:
НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Теорія і практика навчання

УДК 373.5.015.31.011.2:504.61:355.01

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.15596492>

**Моделювання процесу формування крос-культурної компетентності
в майбутніх фахівців з міжнародних відносин**

Толочко Світлана Вікторівна

доктор педагогічних наук, професор, головний науковий співробітник
лабораторії позашкільної освіти Інституту проблем виховання, Національна
академія педагогічних наук України, вул. М. Берлінського, 9, м. Київ, 04060,
e-mail: svitlana-tsv@ukr.net; <https://orcid.org/0000-0002-9262-2311>

Зінорук Ален Володимирович

доктор філософії з педагогіки, асистент кафедри іноземної філології і
перекладу Національного університету біоресурсів і природокористування
України, вул. Героїв Оборони, 15, м. Київ, 03041,
e-mail: alentweetzinoruk@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0002-6118-4339>

Прийнято: 23.05.2025 | Опубліковано: 01.06.2025

***Анотація.** У статті розглядається процес моделювання формування крос-культурної компетентності в майбутніх фахівців з міжнародних відносин. Акцент робиться на важливості цього процесу для професійної підготовки студентів в умовах глобалізації й інтернаціоналізації освіти. Автори пропонують педагогічну модель, що складається із цільового, змістового, організаційно-технологічного і рефлексивно-аналітичного компонентів; очікувані результати впровадження моделі. Основною метою є розвиток у студентів здатності ефективно*

ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ: НАУКОВІ ЗАПИСКИ

функціонувати в багатокультурному середовищі, що включає розвиток знань, умінь, цінностей і мотивацій, спрямованих на міжкультурну взаємодію. У статті окреслюється важливість використання інтерактивних методів навчання, зокрема тренінгів, симуляцій, бізнес-ігор та мобільних стажувань, для розвитку практичних навичок і рефлексивного мислення. Підкреслюється значення культурологічного, комунікативного, етичного та професійно-галузевого компонентів змістової частини моделі, які забезпечують комплексний підхід до формування крос-культурної компетентності. Автори також виокремлюють необхідність упровадження інформаційно-комунікаційних технологій для ефективної організації міжкультурного діалогу. Застосування розробленої моделі в освітньому процесі дозволить інтегрувати знання з різних дисциплін у єдину систему, що сприятиме глибшому розумінню культурних різниць і підвищенню професійної готовності студентів до роботи в міжнародних відносинах. Упровадження інноваційних освітніх підходів та використання новітніх технологій дозволить оптимізувати процес навчання й забезпечити більш ефективну інтеграцію крос-культурної компетентності в професійну підготовку майбутніх фахівців. Результати дослідження можуть бути корисними для розроблення рекомендацій щодо вдосконалення програм підготовки студентів у сфері міжнародних відносин та втілення сучасних підходів до навчання в умовах глобалізованого світу. Стаття має практичне значення для вдосконалення освітніх програм закладів вищої освіти та підготовки висококваліфікованих кадрів, здатних ефективно працювати в міжкультурному контексті.

Ключові слова: *крос-культурна компетентність, формування, майбутні фахівці з міжнародних відносин, моделювання, педагогічний процес, культура.*

ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ:
НАУКОВІ ЗАПИСКИ

**Project research activity in the formation of environmental competence:
content, features, approaches and tools**

Svitlana Tolochko

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, chief researcher of the laboratory of extracurricular education Institute of Problems on Education of the NAES of Ukraine,
9 M. Berlinsky St., Kyiv, 04060, e-mail: svitlana-tsv@ukr.net;
<https://orcid.org/0000-0002-9262-2311>

Alen Zinoruk

Doctor of Philosophy in Pedagogy, Assistant Professor, Department of Foreign Philology and Translation, National University of Life Resources and Environmental Sciences of Ukraine, 15 Heroiv Oborony St., Kyiv, 03041, tel.: (044) 527-85-95, e-mail: alentweetzinoruk@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0002-6118-4339>

Abstract. *The article discusses the process of modeling the formation of cross-cultural competence in future specialists in international relations. It emphasizes the importance of this process for the professional training of students in the context of globalization and the internationalization of education. The authors propose a pedagogical model consisting of several components, such as the target, content, organizational-technological, and reflective-analytical components, along with the expected outcomes of the model's implementation. The main goal is to develop students' ability to function effectively in a multicultural environment, which includes the development of knowledge, skills, values, and motivations aimed at intercultural interaction. The article outlines the importance of using interactive teaching methods, such as training, simulations, business games, and mobile internships, to develop practical skills and reflective thinking. It emphasizes the significance of the cultural, communicative, ethical, and professional-sector components of the content part of the model, which ensure a comprehensive approach to forming cross-cultural*

competence. The authors also highlight the necessity of implementing information and communication technologies to effectively organize intercultural dialogue. The application of the developed model in the educational process will allow for the integration of knowledge from various disciplines into a single system, fostering a deeper understanding of cultural differences and enhancing students' professional readiness to work in international relations. The introduction of innovative teaching approaches and the use of cutting-edge technologies will optimize the learning process and ensure a more effective integration of cross-cultural competence into the professional training of future specialists. The findings of the research may be useful for developing recommendations for improving student training programs in the field of international relations and implementing modern approaches to teaching in a globalized world. The article is of practical significance for the improvement of higher education programs and the preparation of highly qualified professionals capable of working effectively in an intercultural context.

Keywords: *cross-cultural competence, formation, future specialists in international relations, modelling, pedagogical process, culture.*

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. В умовах глобалізації й інтеграційних процесів, що набувають дедалі більшого значення в міжнародному співтоваристві, постає нагальна потреба у формуванні крос-культурної компетентності як ключової складової професійної підготовки майбутніх фахівців з міжнародних відносин. Недостатній рівень такої компетентності у випускників ЗВО ускладнює ефективну комунікацію, призводить до міжкультурних непорозумінь та знижує якість дипломатичної, аналітичної чи консалтингової діяльності в міжнародному просторі. Відтак моделювання процесу її формування набуває пріоритетного значення як у науковому, так і в практичному вимірах, адже дозволяє розробити цілісну систему навчання, зорієнтовану на розвиток здатності до міжкультурного діалогу,

толерантності, відкритості та адаптивності майбутніх міжнародників у контексті багатоаспектних професійних завдань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасному науковому дискурсі проблема формування крос-культурної компетентності (ККК) фахівців з міжнародних відносин отримує значну увагу, що засвідчують численні дослідження як українських, так і закордонних авторів. О. Баніт [1], зокрема, акцентує на важливості ККК для топменеджерів міжнародних компаній, підкреслюючи її роль у стратегічному управлінні багатонаціональними колективами. О. Білецька [2] розглядає міжкультурну компетентність як інтегральну складову професійної діяльності міжнародників, виокремлюючи її когнітивний, поведінковий і ціннісний компоненти. На перетині педагогіки та культурології працює О. Дем'яненко [3], яка підкреслює значення культурного інтелекту в контексті професійної ефективності педагога. О. Іванов та в. Іванова [4] розглядають крос-культурну комунікацію в мистецькому просторі як інструмент формування міжкультурного діалогу.

Важливий аспект цифрової доби досліджують М. Лашкіна, Г. Христокін і В. Васильченко [5], які аналізують трансформації ККК в журналістській практиці. Практичні вектори формування ККК у студентів різних спеціальностей висвітлює Т. Сукаленко [6, 7], зосереджуючи увагу на особливостях міжкультурного навчального середовища. Наша попередня праця [8], а також співавторські дослідження з О. Васюк [9] і В. Хомич [10] розкривають зв'язок між полікультурною особистістю, екологічною культурою, емоційним інтелектом і естетичним вихованням у контексті міжкультурної взаємодії.

Іншомовний компонент ККК, важливий для майбутніх економістів, представлений у дослідженні Л. Чабак [11], а ціннісні аспекти толерантності – в роботі У. Ханас [12]. І. Шавкун [13] наголошує на необхідності впровадження міжкультурної складової у систему менеджмент-освіти. Теоретико-прикладний підхід до аналізу сутності ККК демонструють Л. Щетініна, С. Рудакова та

О.Кравець [14], а системне осмислення понятійного апарату подано у статті S. Yashnyk та О. Turitsyna [15], що сприяє уточненню термінологічного поля досліджень. У сукупності ці праці формують наукове підґрунтя для подальшого моделювання процесу формування крос-культурної компетентності майбутніх фахівців з міжнародних відносин, з урахуванням міждисциплінарних, психолого-педагогічних і комунікативних вимірів.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на зростаючу кількість наукових досліджень, присвячених різним аспектам крос-культурної компетентності, у сучасному науковому просторі все ще залишається низка нерозв'язаних питань, які ускладнюють системне впровадження даного феномену в освітній процес підготовки майбутніх фахівців з міжнародних відносин. По-перше, відсутнє цілісне педагогічне моделювання процесу формування ККК, яке б інтегрувало когнітивний, емоційно-ціннісний та поведінковий компоненти компетентності в єдину освітню стратегію. По-друге, недостатньо досліджено специфіку міжкультурної підготовки саме фахівців з міжнародних відносин, оскільки більшість праць зосереджуються або на загальнопедагогічному аспекті, або на підготовці представників окремих галузей (журналістика, менеджмент, економіка). По-третє, бракує емпірично обґрунтованих моделей і технологій формування ККК, адаптованих до українського контексту вищої освіти з урахуванням сучасних викликів цифровізації, глобалізаційних трансформацій та потреб національного безпекового дискурсу. Окрім того, не сформовано єдиного підходу до визначення критеріїв, індикаторів і рівнів сформованості ККК, що ускладнює оцінювання результатів освітньої діяльності. Усе це обумовлює необхідність подальшого наукового пошуку, спрямованого на теоретичне обґрунтування та практичну розробку моделі формування крос-культурної компетентності у фахівців з міжнародних відносин. З огляду на це в роботі розкриємо ще недостатньо вирішену проблему цілісного педагогічного

моделювання процесу формування крос-культурної компетентності в майбутніх фахівців з міжнародних відносин.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). У межах означеного дослідження ставиться за **мету** теоретично обґрунтувати та змодельовати процес формування крос-культурної компетентності в майбутніх фахівців з міжнародних відносин як ключової складової їхньої професійної підготовки. Для досягнення цієї мети передбачається, по-перше, здійснити критичний аналіз наукових джерел з метою уточнення сутності, структури, функцій та чинників формування крос-культурної компетентності у сфері міжнародних відносин; по-друге, розробити і презентувати педагогічну модель процесу формування цієї компетентності, яка б враховувала сучасні виклики глобалізованого освітнього середовища, міжкультурної взаємодії та специфіку фахової діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів. Здійснення аналізу теоретичних підходів до формування крос-культурної компетентності здобувачів освіти передбачає глибокий аналіз означеного процесу.

На основі вивчених джерел здійснено критичний аналіз теоретичних підходів до розуміння сутності, структури, функцій і чинників формування крос-культурної компетентності у сфері міжнародних відносин. У сучасному науковому дискурсі зазначене поняття інтерпретується як складне інтегративне утворення, що охоплює знання про культурні відмінності, вміння адекватно комунікувати в умовах міжкультурної взаємодії, толерантність, емпатію та рефлексивну здатність. Так, О. Баніт [1] підкреслює, що крос-культурна компетентність є ключовим чинником професійної ефективності в міжнародних компаніях, виокремлюючи в її структурі когнітивний, афективний і поведінковий компоненти. Подібну трикомпонентну модель підтримує і О. Білецька [2], яка додає, що міжкультурна компетентність у

сфері міжнародних відносин має бути сформована не лише на основі знань, але й через досвід практичної взаємодії з представниками інших культур.

Наукові дослідження також окреслюють функціональний потенціал крос-культурної компетентності. І. Шавкун [13], зокрема, наголошує, що вона виконує адаптаційну, інтегративну, регулятивну та прогностичну функції у процесі міжкультурного спілкування, що особливо важливо для підготовки менеджерів і дипломатів. О. Дем'яненко [3] пов'язує крос-культурну компетентність із культурним інтелектом, який є індикатором професійної готовності педагога до роботи в мультикультурному середовищі. Хоча дослідження спрямоване на освітню сферу, висновки мають міждисциплінарне значення, зокрема для фахівців з міжнародних відносин.

Щодо структури компетентності Л. Щетініна, С. Рудакова та О. Кравець [14] пропонують комплексну модель, яка включає: інформативний (знання про культурні коди, норми, традиції); операційний (вміння та навички комунікації); мотиваційно-ціннісний (ставлення до «іншого»); а також рефлексивний компоненти. Цю модель поглиблюють С. Толочко та В. Хомич [10], які, розглядаючи полікультурну особистість, акцентують на естетичних домінантах як складниках культурної ідентичності, що опосередковує успішну комунікацію.

Водночас у низці досліджень обґрунтовуються чинники, що сприяють або ускладнюють формування крос-культурної компетентності. У. Ханас [12] виділяє ціннісні орієнтири особистості, рівень толерантності, критичність мислення та особистісну відкритість як базові чинники. Додатково, сучасні дослідження (М. Лашкіна, Г. Христокін, В. Васильченко [5]; Т. Сукаленко [6, 7]) демонструють зростання ролі цифрових технологій як середовища, що активізує крос-культурну взаємодію, але водночас може ускладнювати автентичне розуміння іншої культури через віртуалізацію спілкування.

Зіставлення джерел засвідчує також відмінності в термінологічному апараті. Так, S. Yashnyk та O. Turitsyna [15] підкреслюють необхідність чіткого розмежування понять «крос-культурна компетентність», «міжкультурна компетентність» і «полікультурна свідомість», наголошуючи на різній семантиці та обсязі цих дефініцій у контексті фахової підготовки. Це важливо з огляду на концептуальну точність дослідження в галузі міжнародних відносин.

Проведений критичний аналіз дозволяє констатувати, що крос-культурна компетентність є багатовимірним феноменом, який виконує низку соціально важливих функцій і формується під впливом широкого спектра чинників – від особистісних до соціокультурних. Вона потребує цілісного підходу в професійній підготовці фахівців міжнародної сфери, із залученням міждисциплінарних теорій, практик культурного занурення, цифрових технологій і розвитку емоційного інтелекту.

Моделювання процесу формування крос-культурної компетентності в майбутніх фахівців з міжнародних відносин – це цілеспрямоване, науково обґрунтоване конструювання педагогічної системи, яка забезпечує послідовне, поетапне, інтегроване і результативне формування здатності діяти ефективно в полікультурному середовищі, спираючись на відповідні знання, уміння, цінності, поведінкові патерни й комунікативні навички.

Концептуальні засади педагогічної моделі формування крос-культурної компетентності

Формування крос-культурної компетентності здобувачів вищої освіти в умовах глобалізованого освітнього простору є актуальним завданням сучасної педагогіки, що вимагає цілісного підходу до побудови освітньої моделі. Запропонована модель базується на низці концептуальних положень, які визначають її цільову спрямованість, теоретико-методологічну основу та науково-обґрунтовані принципи реалізації.

ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ: НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Метою моделі є формування в майбутніх фахівців здатності ефективно функціонувати в багатокультурному середовищі, що передбачає інтеграцію чотирьох ключових складників міжкультурної компетентності: ціннісного, когнітивного, поведінкового та комунікативного. Це означає, окрім засвоєння знань про інші культури, ще й розвиток внутрішньої готовності до взаємодії з представниками різних етносів, формування відповідної поведінки та вміння будувати діалог на засадах поваги, відкритості та толерантності.

Методологічну основу моделі складають кілька взаємопов'язаних підходів, які забезпечують її системний і міждисциплінарний характер.

1. *Гуманістична парадигма освіти* орієнтує педагогічний процес на розвиток особистості як цінності, забезпечення її самореалізації та вільного вибору в міжкультурному середовищі. Такий підхід підкреслює значущість культурної ідентичності, етичного самовизначення та міжособистісного діалогу.

2. *Компетентнісний підхід* визначає структурно-змістову основу моделі, адже саме крос-культурна компетентність є інтегрованою характеристикою особистості, що об'єднує знання, навички, ставлення й досвід, необхідні для ефективної взаємодії у багатокультурному суспільстві. У цьому контексті важливою є здатність трансформувати теоретичні знання у практичні уміння взаємодії у глобалізованому професійному світі.

3. *Культурологічний підхід* дозволяє розглядати процес навчання як занурення в культурний контекст інших народів, усвідомлення культурних кодів, традицій, норм і цінностей. Це сприяє формуванню здатності до діалогу культур і розвитку поваги до культурного різноманіття.

4. *Аксіологічний підхід* акцентує увагу на формуванні системи особистісних цінностей, які є підґрунтям для толерантної поведінки, етичного мислення та відкритості до «іншого». Такий підхід формує у студентів внутрішню мотивацію до

саморозвитку, поваги до людської гідності, гармонізації стосунків у полікультурному середовищі.

5. *Інтердисциплінарність* як принцип побудови моделі дозволяє синтезувати знання з педагогіки, психології, культурології, лінгвістики, соціології та міжнародних відносин. Це забезпечує глибоке розуміння складності міжкультурної взаємодії та професійної діяльності в умовах глобалізації.

Теоретичні основи моделі репрезентують класичні й сучасні дослідження в галузі міжкультурної комунікації. Так, важливим підґрунтям є теорія інтеркультурної комунікації Е. Голла та Г. Гофстеде, які окреслили параметри культурних відмінностей (зокрема, контекстність комунікації, дистанція влади, індивідуалізм/колективізм тощо), що мають пряме значення для розуміння міжкультурної взаємодії у професійному середовищі.

Концепція культурного інтелекту (Cultural Intelligence) американських дослідників К. Ерлі та С. Енга запропонувала чотирикомпонентну структуру (мотиваційна, когнітивна, метакогнітивна й поведінкова складові), яка дозволяє оцінити готовність людини до ефективної адаптації в новому культурному контексті. Ця концепція інтегрована в модель як основа для розробки освітніх і діагностичних інструментів.

Суттєве значення має також теорія соціального конструктивізму Дж. Брунера, яка акцентує роль соціального середовища та комунікації у формуванні знань і навичок. У цьому контексті міжкультурне навчання розглядається як процес взаємодії суб'єктів, де значення мають діалог, співпраця, рольові практики та рефлексія.

Серед українських дослідників, що розробляють питання міжкультурної освіти та крос-культурної компетентності, варто відзначити наукові праці О. Баніт, яка аналізує проблеми педагогічної підтримки міжкультурного діалогу у ЗВО; О. Білецької – з питань культурної адаптації; С. Толочко – у контексті естетизації

міжкультурної комунікації; Л. Щетініної – щодо формування крос-культурної компетентності педагогів; Т. Сукаленко – з проблематики міжнародного освітнього співробітництва; У. Ханас – щодо соціокультурної інтеграції у вищій школі.

Тож концептуальні засади моделі поєднують ціннісні орієнтири, системний підхід до формування компетентності та ґрунтуються на інтеграції провідних наукових ідей як зарубіжних, так і вітчизняних учених. Це забезпечує не лише академічну обґрунтованість моделі, а й її відповідність викликам сучасного освітнього середовища.

Продовжуючи розгортання педагогічної моделі формування крос-культурної компетентності в майбутніх фахівців з міжнародних відносин, подаємо *другий структурний блок*, який репрезентує ключові компоненти моделі – цільовий і змістовий – у контексті сучасних вимог до фахівця міжнародного профілю.

Педагогічна модель базується на чіткій ієрархії структурних компонентів, кожен з яких виконує специфічну функцію в забезпеченні ефективного формування цільової компетентності. Ці компоненти взаємодіють між собою в динаміці навчального процесу та професійного становлення здобувачів вищої освіти.

Цільовий компонент моделі визначає стратегічну і тактичну орієнтацію педагогічного процесу та конкретизує його результати у вигляді очікуваних змін у свідомості, поведінці й діяльності майбутніх фахівців. Основна мета – формування інтегрованої системи знань, умінь, цінностей і мотивацій, що забезпечують здатність до ефективної, етично виваженої та продуктивної міжкультурної взаємодії в умовах професійного середовища.

Цей компонент фокусується на *професійній орієнтації* (з урахуванням специфіки діяльності у сфері міжнародних відносин, де щоденна комунікація відбувається на перетині культур, традицій, дипломатичних прецедентів); *світоглядному позиціюванні* (розвиткові плюралістичного мислення, етнокультурної чутливості, толерантності); *мотиваційно-ціннісному підґрунті* (формуванні

внутрішньої мотивації до міжкультурного діалогу, інтересу до пізнання культурного розмаїття, орієнтації на гуманістичні принципи).

У межах цільового компонента також визначаються *освітньо-кваліфікаційні результати*, зокрема: сформованість крос-культурної рефлексії; володіння механізмами подолання культурних бар'єрів; готовність представляти національну позицію в глобальному діалозі з урахуванням різноманіття культурних систем.

Змістовий компонент реалізує завдання моделі через відповідно підібраний навчальний матеріал, який ґрунтується на міждисциплінарному підході та охоплює ключові блоки знань, умінь і цінностей, необхідних для ефективної міжкультурної діяльності.

Культурологічний блок

1. Забезпечує фундаментальні знання про культурні системи, етнокультурні відмінності, національні менталітети, символіку, традиції, історико-культурний контекст взаємодії.

2. Передбачає вивчення теорій культурного виміру (Г. Хофстеде, Ф. Клаппер, Е. Голл), принципів інтеркультурної адаптації, моделей міжкультурного навчання (D. Deardorff, M. Byram).

3. Особлива увага приділяється деконструкції стереотипів та етноцентризму як перешкод ефективної комунікації.

Комунікативний блок

1. Спрямований на розвиток навичок усної й письмової міжкультурної комунікації з урахуванням соціолінгвістичних і прагматичних норм культур-носіїв.

2. Включає стратегії комунікативного партнерства, ведення дипломатичного дискурсу, дотримання норм міжнародного етикету, опанування вербальних і невербальних засобів взаємодії.

3. Реалізується через моделювання ситуацій міжкультурного діалогу, дискусійні клуби, міжкультурні дебати.

Етичний блок

1. Формує морально-ціннісні орієнтири в поведінці та спілкуванні з представниками інших культур.
2. У центрі – принципи поваги до «іншого», культурної рівності, солідарності, плюралізму, а також готовність до етичної відповідальності в процесі прийняття рішень.
3. Також розглядаються міжнародні документи про права людини, кодекси дипломатичної етики, принципи культурної дипломатії.

Професійно-галузевий блок

1. Відображає прикладні аспекти крос-культурної взаємодії в конкретних професійних контекстах: дипломатія, аналітика, економічні переговори, переклад, зовнішньоекономічна діяльність.
2. Містить реальні кейси з дипломатичної практики, конфліктні сценарії в міжнародних відносинах, практику перекладу специфічних термінів, розбір міжкультурних непорозумінь у переговорах.
3. Створює умови для професійного самозанурення й рефлексії на стику теорії і практики.

ІКТ-компетентність

1. Ураховує актуальні вимоги до цифрової комунікації в глобальному середовищі, зокрема здатність використовувати онлайн-платформи, мультимедійні засоби, електронну дипломатію, соціальні мережі.
2. Охоплює вивчення етики онлайн-спілкування, мультимодальних культурних кодів, форм комунікації в умовах віртуального середовища.
3. Передбачає створення інтеркультурних цифрових проєктів, участь у міжнародних віртуальних обмінах, формування персонального е-портфоліо.

Продовжуючи деталізацію педагогічної моделі формування крос-культурної компетентності майбутніх фахівців з міжнародних відносин, представимо третій

структурний блок – організаційно-технологічний компонент, який забезпечує практичну реалізацію моделі в освітньому процесі через чітку поетапну логіку.

Організаційно-технологічний компонент визначає логіку, методи й форми реалізації моделі в системі вищої освіти. Його мета – забезпечити поступальне, цілісне й адаптивне включення майбутніх фахівців у процес формування крос-культурної компетентності з урахуванням рівня їхньої підготовки, індивідуальних потреб, освітніх цілей і глобального контексту.

Цей компонент передбачає чотири основні етапи впровадження (таблиця 1), кожен з яких має цільову спрямованість, змістове наповнення й методичне забезпечення:

Етап I: Мотиваційно-діагностичний. Мета. Виявлення початкового рівня сформованості крос-культурної компетентності, актуалізація мотиваційного потенціалу здобувачів вищої освіти, створення внутрішньої установки на міжкультурне навчання.

Основні завдання: проведення вхідного діагностування (анкетування, тести, самооцінка); визначення індивідуального стилю міжкультурного спілкування; ознайомлення з актуальністю глобальних викликів і роллю культурної чутливості в професійній діяльності; мотиваційні тренінги, майстер-класи із запрошеними практиками дипломатії або представниками міжнародних організацій.

Методи і форми: психологічна діагностика (наприклад, опитувальник культурного інтелекту Earley та Ang); мотиваційні бесіди, дебати, ігрові вправи на усвідомлення культурних бар'єрів.

Етап II: Когнітивно-орієнтаційний. Мета. Надання здобувачам системи базових знань щодо культурних парадигм, глобалізаційних процесів, міжкультурної комунікації та специфіки професійної взаємодії в мультикультурному середовищі.

Основні завдання: формування уявлень про культурну типологію, культурні коди, культурну адаптацію; ознайомлення з теоретичними підходами (Е. Hall,

G. Hofstede, S. Ting-Toomey); аналіз глобальних викликів і міжкультурних конфліктів; інтеграція знань з міжнародного права, соціології, політології, філософії культури.

Методи і форми: лекції з елементами проблемного навчання; вивчення кейсів, порівняльний аналіз культур; самостійна робота з джерелами, мультимедійними матеріалами.

Етап III: Інтерактивно-практичний. Мета. Формування практичних навичок міжкультурної комунікації, стратегії поведінки в багатокультурних ситуаціях, здатності до ефективного функціонування у професійних міжкультурних середовищах.

Основні завдання: застосування набутих знань у моделюванні реальних ситуацій; розвиток навичок комунікативної гнучкості, емоційного інтелекту, етики поведінки; участь у симуляціях, рольових іграх, ділових комунікаційних тренінгах; реалізація мобільних стажувань або віртуальних програм міжнародного обміну.

Методи і форми: бізнес-ігри, дебати, крос-культурні симуляції; кейс-метод, тренінги з культурного шокового менеджменту; стажування в іноземних ЗВО чи міжнародних установах (або віртуальні проєкти типу COIL — Collaborative Online International Learning).

Етап IV: Рефлексивно-аналітичний. Мета. Осмислення особистого досвіду міжкультурної взаємодії, оцінка досягнутого рівня компетентності, формування готовності до подальшого розвитку через самоосвіту.

Основні завдання: формування навичок рефлексії, самоаналізу, самооцінки власних культурних установок; створення та презентація портфоліо міжкультурного досвіду; аналіз результатів професійно орієнтованих проєктів; оцінювання з боку викладачів, експертів та однолітків.

Методи і форми: рефлексивні есе, щоденники досвіду; SWOT-аналіз індивідуального культурного розвитку; захист індивідуальних чи групових проєктів; портфоліо-контроль, залікові співбесіди.

Таким чином, організаційно-технологічний компонент забезпечує поступовий, логічно вмотивований і методично обґрунтований перехід від мотивації – через знання – до практики й саморозвитку. Це дозволяє моделі бути адаптивною до різних умов освітнього середовища, а також сприяти трансформації особистості здобувача освіти в напрямі глобального громадянства.

Таблиця 1

Етапи організаційно-технологічного компонента

<i>Етап</i>	<i>Назва</i>	<i>Зміст</i>
<i>I</i>	<i>Мотиваційно-діагностичний</i>	Визначення рівня сформованості компетентності, мотиваційного потенціалу
<i>II</i>	<i>Когнітивно-орієнтаційний</i>	Формування знань про культури, глобальні процеси
<i>III</i>	<i>Інтерактивно-практичний</i>	Симуляції, тренінги, бізнес-ігри, мобільні стажування
<i>IV</i>	<i>Рефлексивно-аналітичний</i>	Самооцінка, рефлексія, портфоліо, проєктна діяльність

У нашому дослідженні модель формування крос-культурної компетентності в майбутніх фахівців з міжнародних відносин виконує низку функцій: когнітивну, комунікативну, аксіологічну, адаптаційну, рефлексивну, професійну. Розкриємо їхній зміст у таблиці 2.

Таблиця 2

Функції моделі

<i>Функція</i>	<i>Зміст</i>
<i>Когнітивна</i>	Збагачення знаннями про культурну різноманітність
<i>Комунікативна</i>	Розвиток здатності вести діалог в умовах культурного плюралізму
<i>Аксіологічна</i>	Формування толерантного світогляду, етичної культури
<i>Адаптаційна</i>	Підготовка до життя й роботи в глобалізованому середовищі
<i>Рефлексивна</i>	Аналіз і самооцінка досвіду міжкультурної взаємодії
<i>Професійна</i>	Інтеграція крос-культурної компетентності в майбутню професійну діяльність

Ефективність реалізації педагогічної моделі оцінюється за системою очікуваних результатів, що охоплюють різні рівні впливу: особистісний, професійний, освітній і соціокультурний. Такий підхід дозволяє всебічно оцінити якісні зміни в компетентностях здобувачів освіти, а також інституційні й суспільні ефекти, пов'язані з розвитком міжкультурної чутливості.

На *особистісному рівні* очікуваний результат полягає у формуванні відкритого, толерантного ставлення до представників інших культур, розвиток емпатії, культурної рефлексії, подолання етноцентризму. Ознаками досягнення результату вважаємо позитивне ставлення до «іншості» як джерела розвитку; усвідомлення власних культурних упереджень і здатність до їхньої критичної переоцінки; внутрішня готовність до діалогу, співпраці та співпереживання у мультикультурному середовищі; відповідальність за власну комунікативну поведінку.

Професійний рівень очікуваним результатом має здатність ефективно функціонувати в багатокультурних професійних контекстах, адаптувати комунікативну поведінку до умов культурної різноманітності, приймати обґрунтовані рішення в ситуаціях міжкультурної взаємодії. Ознаками досягнення результату є вільне володіння міжкультурними стратегіями спілкування; застосування принципів культурного інтелекту у професійних діях (переклад, ведення переговорів, публічні комунікації, аналіз політичних і дипломатичних ситуацій); здатність до конфлікт-менеджменту в крос-культурному середовищі; навички ведення міжкультурного діалогу, фасилітації, медіації.

Освітній рівень визначає такий очікуваний результат – збільшення академічної мобільності, інтенсифікація міжнародного співробітництва, формування освітнього середовища, яке сприяє інтернаціоналізації знань і досвіду. Ознаки досягнення результату – це участь студентів у міжнародних програмах обміну (Erasmus+, Jean Monnet, Fulbright тощо); активність у проєктах віртуальної

мобільності (COIL, eTwinning, віртуальні симпозиуми); підвищення рівня інофонної компетентності (Academic English, Diplomatic English); зростання академічного інтересу до тем міжкультурної дипломатії, глобальної етики, транснаціональної освіти.

Соціокультурний рівень. Очікуваний результат – сприяння підвищенню культури міжетнічної взаємодії в освітньому середовищі та суспільстві загалом, укорінення ідеї багатоманіття як цінності. Ознаками досягнення результату є створення безпечного освітнього простору, що приймає та підтримує культурне різноманіття; ініціювання студентських ініціатив, спрямованих на популяризацію культурного діалогу; підвищення соціальної згуртованості через крос-культурні заходи, фестивалі, обговорення; актуалізація соціальної відповідальності за міжкультурну гармонізацію.

Таким чином, очікувані результати реалізації моделі демонструють її потенціал не лише в контексті професійної підготовки майбутніх фахівців з міжнародних відносин, а й у ширшому освітньому й соціальному вимірі. Модель спрямована на формування глобально орієнтованої, толерантної особистості, здатної діяти ефективно в умовах культурної взаємодії, зберігаючи при цьому національну ідентичність та гуманістичні цінності.

Висновки і подальші перспективи в цьому напрямі. Отже, моделювання процесу формування крос-культурної компетентності є важливим елементом професійної підготовки майбутніх фахівців з міжнародних відносин, оскільки забезпечує здатність ефективно працювати в багатокультурному середовищі. Створення системи, що включає теоретичні знання, практичні навички й етичні принципи, дозволяє студентам адаптуватися до глобалізованого світу. Успішне впровадження цієї моделі сприятиме розвитку толерантності, професійної гнучкості та високої соціокультурної компетентності майбутніх фахівців.

Список використаних джерел

1. Баніт О. Кроскультурна компетентність сучасного топ-менеджера міжнародної компанії. *Edukacja Zawodowa i Ustawiczna*. 2019. № 4. С. 173–181. URL: http://www.aps.edu.pl/media/3258961/24_eziu_4-2019_o_banit.pdf
2. Білецька О. О. Міжкультурна компетентність фахівців у галузі міжнародних відносин як складова професійної діяльності. *Питання культурології*. 2017. № 33. С. 86–95. DOI: <https://doi.org/10.31866/2410-1311.33.2017.141588>
3. Дем'яненко О.Є. Кроскультурна компетентність і культурний інтелект педагога як умова ефективної професійної діяльності. *Young Scientist*. 2017. № 4.1 (44.1). С. 9–12. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/4.1/3.pdf>
4. Іванов О., Іванова В. Крос-культурна комунікація в контексті мистецької діяльності. *Науковий вісник МДУ імені В. О. Сухомлинського. Серія: Педагогічні науки*. 2020. Вип. № 1 (68). С. 90–95. DOI: [10.33310/2518-7813-2020-68-1-90-95](https://doi.org/10.33310/2518-7813-2020-68-1-90-95)
5. Лашкіна М., Христокін Г., Васильченко В. Кроскультурні комунікації в цифрову епоху: актуальність в журналістській діяльності. *Образ*. 2023. Вип. 2 (42). С. 86–96. [https://doi.org/10.21272/Obraz.2023.2\(42\)-86-96](https://doi.org/10.21272/Obraz.2023.2(42)-86-96)
6. Сукаленко Т. Кроскультурна компетентність здобувача вищої освіти спеціальності «Журналістика»: практичний аспект. *Acta Paedagogica Volyniensis*. 2023. № 3. С. 71–77. DOI [10.32782/apv/2023.3.11](https://doi.org/10.32782/apv/2023.3.11)
7. Сукаленко Т. Кроскультурна компетентність крізь призму професійної підготовки майбутніх фахівців нефілологічних спеціальностей. *Acta Paedagogica Volyniensis*. 2024. № (3). С. 57–62. <https://doi.org/10.32782/apv/2024.3.8>
8. Толочко С. В. Екологічна культура в структурі полікультурної особистості здобувачів освіти. *Суспільство та національні інтереси*. 2024. № 4 (4). С. 670–683. DOI: [10.52058/3041-1572-2024-4\(4\)-670-683](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2024-4(4)-670-683)

9. Толочко С. В., Васюк О. В. Формування позитивного психоемоційного інтелекту для виховання полікультурної особистості здобувачів освіти. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. 2024. № 3 (148). С. 110–115. DOI: [10.24195/2617-6688-2024-3-16](https://doi.org/10.24195/2617-6688-2024-3-16)
10. Толочко С. В., Хомич В. І. Структурні домінанти виховання полікультурної особистості студентів в університетах на засадах естетики. *Вісник науки та освіти*. 2025. № 1 (31). С. 1834–1848. DOI: [10.52058/2786-6165-2025-1\(31\)-1834-1848](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-1(31)-1834-1848)
11. Чабак Л. Іншомовна кроскультурна компетентність як складова професійної компетентності здобувачів вищої економічної освіти. *Фінансовий простір*. 2019. № 1. С. 156–163. DOI: [https://doi.org/10.18371/fp.1\(33\).2019.177114](https://doi.org/10.18371/fp.1(33).2019.177114)
12. Ханас У. Я. Толерантність як чинник формування ціннісних систем у процесах крос-культурної комунікації. *Грані*. 2015. №3. С. 98–102.
13. Шавкун І.Г. Кроскультурна комунікація як складова сучасної менеджмент-освіти. *Культурологічний вісник нижньої Наддніпряни*. 2009. С. 115–117. URL: https://files.znu.edu.ua/files/Fakhovivydannya/Kultv/2009_23/shavkun.pdf
14. Щетініна Л. В., Рудакова С. Г., Кравець О. В. Сутність кроскультурної компетентності: від теорії до практики. *Ефективна економіка*. 2017. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5537>
15. Yashnyk S. V., Turitsyna O. M. Development of the conceptual and categorical cross-cultural competence apparatus. *Humanitarian studios: pedagogics, psychology, philosophy*. 2023. Vol 14(2).P. 156–162. DOI: [10.31548/hspedagog14\(2\).2023.156-162](https://doi.org/10.31548/hspedagog14(2).2023.156-162)